

TA'LIM BERISHNING ZAMONAVIY VA AN'ANAVIY USULLARI

Sharifov Dilmurod Dilshod o'g'li

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Gumanitar fanlar fakulteti 2-kurs talabasi*

Ilmiy rahbar: Kabirova. Z. M.

+998 50 003 26 18

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bugungi kundagi ta'lim berishning yangi zamonaviy usullari haqida yoritilgan. Ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda tarbiyaviy va ilmiy, an'anaviy shakllarni yaratish va ta'lim jarayoniga tadbqiq etishdir.*

Kalit so'zlar: *Axborot, texnologiya, ta'lim, elektron kitoblar, onlayn darslar, masovafiy ta'lim, Farobiy, doska, virtiul.*

Аннотация. *В этой статье рассказывается о новых, современных на сегодняшний день методах обучения. Целью образовательного процесса является создание и внедрение в преподавание образовательных и научных, традиционных форм с использованием современных технологий.*

Ключевые слова: *Информация, технологии, образование, электронные книги, онлайн-классы, дистанционное обучение, Фараби, доска, виртуальная.*

Abstract. This article describes the new modern methods of teaching today. It is the creation of educational and scientific, traditional forms using modern technologies in the educational process and their application to the educational process.

Key words: Information, technology, education, e-books, online classes, distance learning, Farabi, whiteboard, virtual.

XXI asr axborot texnologiyalar asri hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalardan har bir soha unumliiy foydalanilmoqda. Shu bilan birga ta'lim sohasi ham. Zamonaviy ta'lim shuningdek, o'quvchilarga bilim berish va o'quv jarayonini yanada qiziqarli va qiziqarli qilish uchun mobil ilovalar, YouTube, podkastlar, elektron kitoblar, filmlar kabi eng yangi texnologiyalardan foydalanadi. Biz hammamiz o'qituvchiga yo'naltirilgan sinfda, o'qituvchi oldinda, talabalar chiroyli qatorlarda o'tirib, ma'ruza tinglaydigan va eslatma oladigan tizimda ta'lim oldik. Bu tizim ma'lum darajada ta'lim tizimimizning o'zagi bo'lib kelgan va hozir ham tashkil etadi. Maktablar o'nlab yillar davomida

unga tayangan va yaqinda katta o'zgarishlarga duch kelgan. XXI asrda texnologiya kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Bu bizning dunyomizni, eng muhimi, ta'lim tizimimizni tubdan isloh qilishdan boshqa hech narsa keltirmaganini hech birimiz inkor eta olmaymiz. Doskadan oq doskagacha va endi aqlli doskagacha texnologiya bizning asosiy tadqiqot, bilim va o'qitish manbamizga aylandi. Ushbu blog zamonaviy ta'lim tizimi va uning o'qitishning an'anaviy usullarini qanday o'zgartirishi haqida bir oz yoritib beradi.

Bugungi kunda ilmiy bilim va ko'nikmalar, ayniqsa istiqlool mafkurasi o'quvchi, talabalar qalbi va ongiga singdirish jarayoni ta'lim-tarbiyaning zamon talablariga javob beruvchi turli shakllari orqali amalga oshirilmoqda. Ta'lim shakllari mashg'ulotlarni o'tkazish vaqtiga qarab, shuningdek o'quvchi talabaning tarkibi va ular faoliyatining xarakter - mohiyatiga qarab belgilanadi. Ta'limni tashkil etish shakllari-aniq muddat va tartib asosida o'qituvchining o'quvchilar bilan olib boradigan mashg'ulot turlaridir. Hozirgi vaqtda umumta'lim maktablarida ta'limni sinf-dars shaklida olib borish keng tarqalgan. Insoniyat tarixiga nazar tashlasak ta'limni tashkil etish shakllari ijtimoiy tuzum manfaatlariga mos holda paydo bo'lgani va rivojlanganini ko'rishimiz mumkin. Dastlabki davrlarda ta'lim berish jarayonlari odamlarning mehnat faoliyati va turmush tarzi bilan uzviy bog'langan hamda bilim berish, o'rgatish ishlari yakka tartibda olib borilgan. Davr o'tishi bilan ko'pchilikka bilim berish ehtiyoji paydo bo'la boshlagan. Ta'lim tizimi mazmuni, bilimlarning murakkablashuvi, bolalarni guruh - guruh bo'lib, to'plab o'qitishni taqozo qilgan hamda o'z navbatida ta'lim bilan shug'ullanuvchi mutaxassis- o'qituvchilar tayyorlash zaruriyatini keltirib chiqargan. Bu davrga kelib o'qitishning maxsus tashkiliy shakllari paydo bo'la boshlagan. Buning natijasida sinf - dars tizimi paydo bo'lgan. Xalq orasida hayotiy tajriba, bilim va tarbiyaga ega bo'lgan kishilar murabbiy, o'qituvchi bo'lib faoliyat ko'rsatdi. Ta'limning tashkiliy masalalari Al-Forobiyning «Fan va aql zakovat» asarida o'quv fanlarini guruhlarga bo'lib o'qitish, ularning tarbiyaviy mohiyatini ochish masalalariga alohida e'tibor berilgan. Pedagogika tarixida, ta'lim tashkil etishning asosiy shakli dars hisoblangan. Sinf-dars tizimini o'ziga xos didaktik talablar asosida yaratishda buyuk chex pedagogi Yan Amon Komenskiyning xizmatlari katta. Yan Amon Komenskiy sinf-dars tizimining asoschisi sifatida butun dunyo e'tirofiga sazovor bo'lgan. Uning "Buyuk didaktika" asarida, o'quv mashg'ulotlarini guruh shaklida tashkil qilish, o'quv yili va o'quv kunini bir vaqtda boshlash, mashg'ulotlar orasida tanaffuslar berilishini, guruhlardagi bolalarning yoshi hamda soni bir xil bo'lishiga alohida e'tibor bergan. Buyuk chex pedagogi dars davomida o'quvchilar diqqatini to'plash, materialni batafsil tushuntirish, o'quvchiga savollar berish, o'zlashtirish jarayonini doimiy nazorat qilib turish zarurligini ta'kidlaydi. Hozirgi kunga kelib

pedagogik texnologiyalar o‘quvchi shaxsini har tomonlama shakllantirishda g‘oyat samarali natija bermoqda. Zamonaviy shakllar esa ta’lim- tarbiyaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy shakllar, turli xil texnologiyalar va kompyuter dasturlaridan foydalanib ta’lim-tarbiya jarayonini yanada samarali va mukammal darajada oshiradi.[1]. Bir birimizga bitta savol tug‘iladi? Zamonaviy ta’limning ahamiyati va uning an’anaviy ta’limdan nimasi bilan farq qiladi degan savol. Nima uchun zamonaviy ta’lim muhim? Zamonaviy ta’lim an’anaviy o‘qitish usullaridan sezilarli darajada farq qiladi va bugungi kunda maktablarda fan va texnologiyaga ko‘proq e’tibor qaratgan holda keng qo‘llaniladi. Progressiv zamonaviy ta’lim barcha o‘quvchilar bir xil tushunish darajasida deb o‘ylashdan ko‘ra ko‘proq talaba ehtiyojlariga e’tibor qaratadi. U so‘roq qilish, tushuntirish, ko‘rsatish va hamkorlik qilish usullarini o‘z ichiga olgan faoliyatga asoslangan. Zamonaviy ta’lim asosan onlayn. Onlayn ta’lim, mustaqil ta’lim usullari ne’mat. Onlayn o‘quvchilar o‘zlarining akademik maqsadlariga erishish yo‘lida o‘zlarini yo‘naltirishlari va o‘z-o‘zini rag‘batlantirishlari kerak. Bu asosan virtual o‘rganish usuliga tayanadi. Keling, zamonaviy ta’lim tizimining afzalliklari va kamchiliklarini ko‘rib chiqaylik.

Zamonaviy ta’lim tizimining afzalliklari:

Masofaviy ta’lim: Siz istalgan universitetda o‘qishingiz mumkin. Agar siz u erga borolmasangiz yoki pul to‘lay olmasangiz ham, bu sizga uydin turib onlayn o‘qish imkonini beradi. Har bir universitet masofaviy ta’limga ham ahamiyat beradi. Masofaviy ta’lim sizga va kasbingizga mos keladigan har qanday kursni tanlashga yordam beradi.

Moslashuvchanlik: Siz istalgan vaqtda istalgan joydan o‘rganishingiz mumkin, kampusga borish shart emas. Siz o‘zingizning tezligingiz bo‘yicha o‘rganishingiz mumkin.

Talabalarga yo‘naltirilgan: Onlayn ta’lim talabalarga qaratilgan. Talaba o‘zini yaxshilash kerak bo‘lgan sohalarga ko‘proq e’tibor qaratadi va ularga chuqur bilim beradi.

Kam xarajat : Sayohat narxi yo‘q, chunki siz uydin o‘rganishingiz mumkin. Sinf xonasi va o‘qituvchilar uchun to‘lovlarni to‘lashga hojat yo‘q.

Zamonaviy ta’lim tizimining kamchiliklari:

Ijtimoiy o‘zaro ta’sirning yetishmasligi: Onlayn o‘quv kurslari o‘z-o‘zidan o‘tkaziladigan kurslardir. Bu o‘quvchilarga tengdoshlari bilan munosabatlarni rivojlantirishni qiyinlashtiradi. Cheklangan ijtimoiy shovqin va yuzma-yuz muloqot yo‘q.

Chalg‘itish imkoniyati: Kamroq qat’iyatli va o‘z-o‘zini motivasiyasi yo‘q o‘quvchilarning chalg‘itish ehtimoli juda yuqori. O‘quvchilar o‘z o‘qishlarini yo‘qotib, boshqa narsa bilan shug‘ullanishadi.

O‘quvchilar izolyatsiya qilinadi : o‘quvchilar tashqi dunyo bilan hech qanday aloqada bo‘lmaydilar, bu o‘quvchini yolg‘iz va izolyatsiya qilingan his qilish uchun yuqori imkoniyat yaratadi.[2]. An‘anaviy ta‘lim tizimining afzalliklari:

Vaqtinchalik: Talabalar har bir davr uchun ma‘lum vaqt va tanaffus uchun vaqt ajratadilar. Bu vaqtning barchasi boshida rejalashtirilgan, talabalar ushbu tartibni bajaradilar va ularni o‘z vaqtida va intizomli qiladilar.

Ijtimoiy o‘zaro ta’sirlar: Talabalar o‘z tengdoshlari bilan o‘zaro munosabatda bo‘lib, ularga xarakterni shakllantirishda yordam beradi. Ular boshqalarni baham ko‘rishni va hurmat qilishni o‘rganadilar.

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar: Bu talabalarga yashirin iste’dodlarini boshqalarga namoyish qilish imkoniyatini beradi. Bu ularga o‘z iste’dodlari uchun tan olinishiga va hayotlarida ustun bo‘lishga yordam beradi.

Yuzma-yuz muloqot: Talabalar o‘z o‘qituvchilari bilan bevosita muloqot qilishlari mumkin. Ular o‘zlarining shubhalari bo‘lgan sohalarida savollar va ko‘proq tushuntirishlar berishlari mumkin. An‘anaviy ta‘lim tizimining kamchiliklari:

Umumlashtirilgan ta‘lim : Barcha o‘quvchilar uchun umumlashtirilgan ta‘lim ular uchun qiziq bo‘lgan narsalarni o‘rganishni qiyinlashtiradi. Turli o‘quvchilar turli xil iste’dod va qiziqishlarga ega bo‘lib, bu umumiy ta‘lim ta‘minlay olmaydi. Talabalar o‘zlari yaxshi bo‘lmagan o‘qish uchun ko‘proq vaqt va kuch sarflashadi va bu ularning kelajakdagi kareralarida yordam bermaydi.

Passiv tinglovchilar: An‘anaviy ta‘limda talabalar o‘z o‘qituvchilarini tinglashlari kerak. Ba’zan o‘quvchilar o‘qituvchilarni tinglashga harakat qilmaydilar. Ular ma’ruzalarga qiziqish bildirmaydilar va passiv tinglovchilarga aylanishadi.

Moslashuvchan vaqt yo‘q: An‘anaviy ta‘lim o‘qish qiyin bo‘lgan qat’iy jadvalga amal qiladi. Talabalar buni engishda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

O‘qituvchiga yo‘naltirilgan ta‘lim: O‘qituvchi va kitoblar asosiy ma‘lumot manbalaridir. Talabalar yangi narsalarni o‘rganishga qodir emaslar va ularning bilimlari kitoblar va o‘qituvchilar tomonidan berilgan bilimlar bilan cheklanadi. Shuningdek xozirgi kunda rijoqlanib borayotgan aqlli ta‘lim, ya’ni onlayn ta‘limning paydo bo‘lishiga tuxtaladigan bo‘lsak zamonaviy ta‘limning asosiy xususiyatlaridan biri bo‘lib, onlayn ta‘lim zamonaviy davrda o‘quv jarayoni va pedagogikaning muhim qismiga aylandi.[3]. Zamonaviy ta‘lim berish jarayonida har bir o‘qituvchi eng samarali usul hisoblanadigan innovatsion usullarni va ularni amaliyotda qo‘llay olishi juda ham ahamiyatga egadir. Innovatsiya - lotincha so‘z bo‘lib, "yangilik kiritish, tatbiq etish" kabi ma’nolarni anglatadi.

Zamonaviy dars jarayonini bugungi kunda quyidagi innovatsion usullardan foydalangan holda tashkil etish maqsadga muvofiqdir:

- *modellashtirish;*
- *namoyish etish;*
- *kichik guruhlar bilan ishlash;*
- aqliy hujum;*
- *tanqidiy fikrlash;*
- modifikatsiyalangan ma’ruza va boshqalar.[4].*

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ta’lim tizimining ijobiy va salbiy tomonlari bor. Hozirgi sharoitga ko‘ra , zamonaviy ta’lim tizimi an’anaviy ta’lim tizimidan yaxshiroq. Zamonaviy ta’lim tizimida ayniqsa, ta’lim jarayonini mazmunli tashkil etish uchun zamonaviy texnik vositalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Jumladan, texnologiya, axborot, kompyuter, multimedia, internet, masofali o‘qitish, yagona axborot muhiti va shunga o‘xshash axborot-kommunikatsion texnologiyalarning zamonaviy vositalaridan foydalanish o‘zining samarasini bermogda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. M. Aripov, A. Haydarov, Informatika asoslari. Toshkent: 2002-yil.
2. A. Y. Kuralov. ELEKTRON RAQAMLI IMZO ALGORITMLARINING QIYOSIY TAHLILI. 2021-yil.
3. A. X. Боймурдов. Академические исследования в области педагогических наук. 2021-год.
4. K. Y. Abdullaevich. Development of geometric creativity of secondary school students by computer. International Journal of Scientific and Technology Research.2020-yil.